

**ЗАМОНАВИЙ ЎҚУВЧИ ШАХСИДА КРЕАТИВ
ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ
АСОСЛАРИ**

Тилакова Мавжуда Ашуровна

Жиззах вилоят ХТХҚТМО Худудий марказ

“Педагогика ва психология, таълим технологиялари”

кафедраси мудири

Аннотация: Интеллектуал-ижодий қобилиятлар шахснинг таъсирчанлиги, предмет- ни идрок қилишининг кучлилиги ва яхлитлиги, у тўғрисида кенг маълумот- ларга эга бўлишлиги, тафаккур ўзгарувчанлиги ва тезкорлиги (тез, хилма-хил, ўзига хос), мантиқий ва саводли мулоҳаза юритиш, тизимли ҳаракатлар, синтез-таҳлил-синтез, ижодий ифодадай билиш, умумлаштириш ва хулоса- лаш, ўз фикрига эга бўлиш, ишни охиригача етказиш, ишчанлик, ўз билимларини бошқаларга етказа олиш каби асосий креатив фазилатлар мажмуи бўлиб, нафақат юксак ижодий ривожланишини, балки умуман шахс ривожланишининг муҳим омили, ҳар қандай фаолиятдаги муваффақият гарови, кишилар билан мулоқот, кундалик фаолиятдаги ютуқлар омили.

Калим сўзлар: креатив ижодкорлик, педагогик технология, педагогик маҳорат, интерактив усуллар.

**THEORETICAL BASIS OF DEVELOPING CREATIVE ABILITIES
IN THE PERSON OF THE MODERN STUDENT**

Tilakova Mavjuda Ashurovna

«Pedagogy and psychology, educational technologies»

Jizzakh Regional Center

Republic of Uzbekistan

Abstract: The psychological (ability, interests, needs), intellectual-creative activity(motivational approach to solve the problem, structural contents of the

extra-curricular activities, intellectual-creative perception of the historical-culturological material) and pedagogical (trying to develop the intellect, self-identification, administrativeness, dynamism, ethics and the development of other values) factors (motivational factor, ability, interest, necessity, perception, intellectual-creative activity of pupils, the scheme of its development, model) of the development of creative abilities of pupils of secondary schools are identified.

Keywords: *creative creativity, pedagogical technology, pedagogical skills, interactive methods.*

КИРИШ

Мамлакатимизда таълим муассасаларида кадрлар тайёрлаш соҳасида рақобат муҳитини шакллантириш, кадрлар тайёрлаш тизими мазмунини мамлакатнинг ижтимоий ва иқтисодий тараққиёт истиқболлари, жамият эҳтиёжлари, фан, маданият, техника ва технологиянинг замонавий ютуқларидан келиб чиққан ҳолда, такомиллаштиришга эътибор қаратилган.¹ Креатив фикрлайдиган ўқувчи-ёшлар салоҳияти ва иқтидорини ривожлантириш, модификациялашган таълим мазмунига замонавий технология ва инновацияларни киритиш лозимлиги таъкидланган. Таълим олувчиларда креатив қобилиятларни ривожлантиришнинг самарали шакл, методларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этишни таъминловчи меъёрий, моддий-техник ва ҳуқуқий ахборот базасини яратиш каби вазифалар белгиланган.[1]

МЕТОДОЛОГИЯ

Интеллектуал-ижодий қобилиятлар шахснинг таъсирчанлиги, предмет- ни идрок қилишининг кучлилиги ва яхлитлиги, у тўғрисида кенг маълумот- ларга эга бўлишлиги, тафаккур ўзгарувчанлиги ва тезкорлиги (тез, хилма-хил, ўзига хос), мантиқий ва саводли мулоҳаза юритиш,

---

¹Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 25 январдаги “Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2018 йил 4-сон, 69 модда.

тизимли ҳаракатлар, синтез-таҳлил-синтез, ижодий ифодадай билиш, умумлаштириш ва хулоса-лаш, ўз фикрига эга бўлиш, ишни охиригача етказиш, ишчанлик, ўз билимларини бошқаларга етказа олиш каби асосий креатив фазилатлар мажмуи бўлиб, нафақат юксак ижодий ривожланишни, балки умуман шахс ривожланишининг муҳим омили, ҳар қандай фаолиятдаги муваффақият гарови, кишилар билан мулоқот, кундалик фаолиятдаги ютуқлар омили. Креатив қобилиятнинг асосий мезонларини эгилувчанлик (ақлий тафаккур), тезкорлик (вақт бирлигидаги ғоялар сони), ўзига хослик (тафаккур, янги ғоялар), метафора (ғайриоддийлик, ғаройиблик), ғоя ва тафсилотларни идрок қилиш, сезувчанлик, қизиқувчанлик (ҳайратланиш қобилияти, синчковлик, очиклик), аниқлик (аниқ фикрлаш қобилияти), такомиллаштириш, ижод маҳсулига тугалланганликни бахш этиш, дадиллик кабиларни ташкил қилиб, улар зарур мотивация асосидагина ривожланади. [2]

Креатив қобилиятга хос асосий хусусиятлар қаторига ўзига хос тафаккур, мустақил, дадил, шахсий фикр; муайян масала ечимини топишда эгалланган билим, кўникма ва малакаларни ҳал этишга кўчириш; объектнинг қисмларининг бирлигида, яхлитликда идрок қилиш; таҳлил қилиш ва синтезлаш қобилияти; керакли ахборотни зарур пайтда узатиш; турлича идрок қилиш, кузатиш, текшириб бориш; ўхшатиш, ички туйғуни (интуицияни) ишга солиш; ажрата билиш, талқин қилиш; ижодий тахмин қилиш ва тасаввур этиш; яқунига етказиш, такомиллаштириш; акс эттириш, тубдан ўзгартириш кабиларда ҳам намоён бўлади.

МУХОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

VIII-IX ўқувчилари шахси, бу ёшга хос бўлган психологик хусусиятлар қобилиятлар, қизиқишлар, эҳтиёжлар шахсининг ривожланиш омиллари, мотивацион омил, қобилият, қизиқиш, эҳтиёж, идрок қилиш, фаолият кабилардир. Мактаб ўқувчиларининг креатив қобилиятларини ривожлантириш схемаси, алгоритмлари, тарихий маданиятшуносликка оид

материаллар қадимий меъморчилик ёдгорликларини интеллектуал-ижодий жиҳатдан ўрганиш, идрок қилиш, таҳлили орқали номоён бўлади. [3] Ўзбекистон тарихий-маданий меросини синфдан ташқари машғулотларда ўрганиш жараёнида ўқувчиларнинг креатив қобилиятларини ривожлантириш мезонлари ва кўрсаткичларини такомиллаштириш асосий талаблари орқали юзага чиқиши табиий.

Ўзига хос хусусияти – бу ҳаётга оид режаларни белгилаш ва шакллантириш. Ижтимоий хулқ-атворда муҳим аҳамиятга эга бўлган қадриятли йўналишларнинг фаол вужудга келиши содир бўлади. Ўз-ўзини баҳолаш, жамоатчилик фикрига қараб ўз йўналишини аниқлаш эҳтиёжи пайдо бўлади. Ақлий фаолият анча фаол, интеллектуал-ижодий ва бадиий ижодий ҳаваслар, ўз-ўзини ижодий жиҳатдан ифодалашга қаратилган интилиш пайдо бўлади. Умуман олганда, VIII-IX синф ўқувчилар дунёқарашига оид нуқтаи назарларнинг шаклланиши, феъл-атворнинг, идрок қилишга оид фаолликнинг қарор топиши, фикрлаш ва креатив қобилиятларнинг қизғин ривожланиши даври. Бу даврда ўз ички дунёсининг кашф қилиниши содир бўлади. Ўз-ўзини англаш, ўз-ўзини ифодалаш ва ўзини ўзи ўстириш жараёни (айнан, креатив фаолият, хусусан, интеллектуал-ижодий фаолият жараёни) авж олади. [4]

VIII-IX синф ўқувчилари креатив қобилиятларини ривожлантириш жараёни самарадорлигини ошириш назарий жиҳатдан ишлаб чиқиладиган дидактик ёндашувлардан иборат бўлиб, ушбу жараёнда амалга ошириладиган вазифалар белгиланган ҳамда самарадорлигини оширишда амал қилиш муҳим бўлган принциплар ва уларни амалга ошириш босқичлари аниқланган. Машғулот мавзуларини лойиҳалаш, мақсадини ва унга эришиш йўлида бажариладиган вазифаларни белгилаш, унинг ташкилий шакл, усул, восита ва методларини танлаш синфдан ташқари дарсларни ташкил этиш машғулотлари самарадорлигини оширишда катта аҳамият касб этади.

ХУЛОСА

Ўқувчи шахсида креативлик қобилиятларнинг ривожланиши ва такомиллаштирилишида ижтимоий-шахсиятли мотивациясининг аҳамияти, Ўзбекистон тарихий-маданий ёдгорликларини билиш даражаси, Ўзбекистон қадимий меъморчилик ёдгорликларининг ҳиссий идрок қилиниши, бадиий-меъморий таҳлили ва эстетик жиҳатдан англаниши, Ўзбекистон тарихий-маданий ёдгорликларининг креатив ўрганилиши ва интеллектуал-ижодий қобилиятларни фаоллаштиришни талаб этадиган топшириқ ва интеллектуал-ижодий ишларнинг бажарилиши, турли коммуникатив даражаларда мактаб социумида ўз интеллектуал-ижодий маҳсулотини ижтимоийлаштириш кабилар бўйича ўқувчиларда креативлик қобилиятининг ўсиш динамикаси ижобий натижаларни қайд этиш имконини берди.[5]

REFERENCES

1. Ш.М.Мирзиёев. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. - Тошкент, Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
2. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008. – 176 б.
3. Алимсаидова С.А. Развитие когнитивно-творческих способностей учащихся академических лицеев с опорой на краеведческие тексты историко-литературного характера (на материале средств выражения причинно-следственных отношений в современном русском языке). – 427-439 б.
4. Бутенко В.Г. Школьникам о художественных ценностях памятников истории и культуры. – М., 1999. – 113 б.
5. Файзуллина С.Х. Эстетическое воспитание обучающихся. – Т.: Ўқитувчи, 1991. – 96 б.